

ՊՐՈՖ. Ն. Ա. ՏՐՈՒՑԿԻ

Յ Ե Ր Ե Ք Ն ՈՒ Կ

633

5-99

04 AUG 2010

633	Scorsby
S-99	666600

233 ՊՐՈՖ. Ն. Ա. ՏՐՈՒՑԿԻ

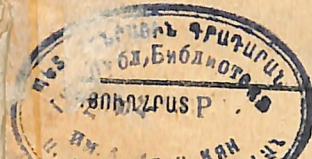
5639

2

3 6 1 6 4 6 1 1 4

[illegible]

3922
3522

1935

ՅԵՐԵՎԱՆ,

21.03.2014

ՅԵՐԿՈՒ ԽՈՍՔ

Համ. Կ.(բ) կունակցության 17-րդ համադումարում ընկ. Ստալինը բացառիկ խորոթյամբ տվեց անասնապահության հետամնացության պատճառների քննադատականը և նշեց նրա վերելքի ուղիները: Ընկ. Ստալինի այդ ցուցումների շնորհիվ 1934 թվին բեկումն մտցվեց հանրապետության վողջ անասնապահական տնտեսության մեջ: Այժմ մեր խնդիրն է՝ ամրապնդել անասնապահության հետագա ել տվելի նշանակալից վորակական ու քանակական վերելքը:

Անասնապահության վերելքն ապահովող միջոցառումների շարքում ամենաառաջնակարգ տեղերից մեկն է գրավում կերի բաղաձի բնդարձակման խնդիրը, մասնավորապես կոտնտեսութունների ու խորհ-

տնտեսությունների դաշտավարության մեջ բազմամյա լոբազգի կերարույսեր (կորընգա՜, առվույտ և այլն) մտցնելու խնդիրը:

Հայաստանի նման լեռնային մի յերկրի համար ցանքադաշտերում բազմամյա լոբազգի կերարույսեր մտցնելը և խոտաբույսերի ցանքաշրջանառություն կիրառելը՝ բացի այն, վոր ավելացնում և խորհրտնտեսությունների ու կոլտնտեսությունների կերի ռեսուրսները, դրա հետ միասին լուծում և նաև հողի բերրիության վերականգման և շարունակաբար բարձր բերք ստանալու խնդիրը:

Հայտնի չե, վոր բազմամյա լոբազգի խոտաբույսերը հողը հարստացնում են ազոտով և բարելավում են նրա կառուցվածքը: Միևնույն դաշտում այդ խոտաբույսերի 2—3 տարվա ցանքի շնորհիվ մոլախոտերն արմատապես վոչնչանում են և ապահովվում և նրանց հաջորդող կուլտուրայի բարձր, տնտեսապես եֆեկտավոր բերքը: Սակայն, խիստ կտրված լեռնային ու-

լյեֆ ունեցող մի յերկրի համար առանձնապես կարևոր և այն, վոր բազմամյա խոտաբույսերը հողապահպանության իրենց ընդունակությամբ յետ չեն մնում անտառային բուսականությունից:

Բազմամյա խոտաբուսականությունը թեք լեռնալանջերի հողաշերտը լվացվելուց և մերկացվելուց պաշտպանելու ամենաձեռնառու և արդյունավետ միջոցներից մեկն է:

«Կուբայի խալանական սլանտաուորները հրդեհում ելին լեռնալանջերի անտառները և այդ հրդեհից առաջացած մոխրից ստանում պարարտանյութ, վորը բավականացնում եր խիստ յեկամտաբեր սուրճի թփերի միայն մեկ սերնդին. նրանց խնչ գործն եր, թե այնուհետև տրոպիկական հեղեղները սրբում ելին հողի վերին անպաշտպան շերտը, իրենց յետը թողնելով մերկացած ժայռեր»*):

*) Фр. Энгельс — диалектика природы, изд. 6-е, стр. 57.

Ֆր. Ենգելսը կես դար առաջ այսպես հ
բնորոշել կապիտալիստական դիշատիչ հո-
ղագործությունը: Մարգա-արոտային հողե-
րի վարելուն, վոր աեղի ունի մեր վորոշ
գյուղերում ու կոլանտեսություններում,
պետք է վերջ տալ, վորովհետեւ այդ ավելի
յի մեծացնում անտեսական ոգտագործումից
դուրս յեկող հողային տարածությունները,
վորոնք կապիտալիստական անտեսեալա-
րական հողագտագործման հետեանքով վեր-
են ւածվել մերկ ժայռերի: Մեր հանրապե-
տության վորոշ լեռնային շրջաններում քիչ
չեն այդպիսի տարածությունները: Այդ
վարված մարգա-արոտային տարածու-
թյուններն անհրաժեշտ է վերականգնել և
պիտանի դարձնել ոգտագործման համար՝
բազմալյա խոտացանության միջոցով:

Լեռնային շրջանների մարգա-արոտնե-
րը և վարելահողերը հանդիսանում են սո-
ցիալիստական անասնապահության կարե-
վորագույն հիմքը:

Սոցիալիստական հողագործության ճիշտ

դրվածքով մենք պետք է կանխենք և թույլ
չտանք սոցիալիստական արտոների և դաշ-
տերի բերրիության անկումը և ել ավելի
ընդարձակենք սոցիալիստական անասնա-
պահության կերի ռեսուրսները:

Պրոֆ. Տրոիցկու սույն գրքույկն այս
կարևորագույն աշխատանքներում կարող է
մեծ ոգնություն ցույց տալ սոցիալիստա-
կան անասնապահության ֆրոնտում աշխա-
տողներին:

Ս. ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ

ՅԵՐԵՔՆՈՒԿ

Յերեքնուկի տեսակներէց մշակվում են
զլխավորապէս յերեքը—կարմիր կամ մար-
դազեանային յերեքնուկ, սպիտակ և շվե-
գական. Բացի դրանցից, Հայաստանի լեռ-
նային մարգագետիններում բուսնում են
յերեքնուկի շատ վայրի տեսակներ, վերոնք
ներկայումս չեն մշակվում, սակայն հիա-
նալի կերաբույս են և կարող են մշակվել:

ԿԱՐՄԻՐ ՅԵՐԵՔՆՈՒԿ

Կարմիր յերեքնուկը շատ հին կերա-
բույսերից մեկն է և 600 տարուց ավելի է,
վոր Յեվրոպայում հայտնի յե վերպէս կուլ-
տուրական բույս: Սկզբում նա տարածված
էր միայն արևմտյան Յեվրոպայում, բայց
18-րդ դարի վերջին սկսեցին ցանել նաև
Ռուսաստանում: Ներկայումս Խորհրդային

Միութեան հյուսիսային և կենտրոնական շրջաններում յերեքնուկն ամենատարածված կերային կուլտուրաներից մեկն է: Անդր-կովկասում յերեքնուկի կուլտուրան քիչ և տարածված: Յերեքնուկի ցանքերը տարածված են գլխավորապես Վրաստանում, իսկ Հայաստանում մինչև այժմ յերեքնուկի ցանքերը յեղակի դեպքեր են յեղել, այն ել հանրապետութեան հյուսիսային շրջաններում:

ԲՈՒՑՍԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Կարմիր կամ մարգագետնային յերեքնուկը բազմամյա բույս է: Նրա ուղիղ, ուղղաձիգ արմատն այնքան խորը չի գնում հողի մեջ, ինչպես մի քանի ուրիշ կերախոտերինը, ինչպես, որինակ, առվուշտինը կամ կորնգետինը. համեմայն դեպք բարեհաջող պայմաններում, լավ, խոր հողերում կարող է հասնել մինչև 1½—2 մետրի: Արմատից դուրս են դալիս մի քանի և հաճախ մեծ քանակությամբ ցողուններ. նր-

բանք աղեղնաձև բորձրանում են վեր և հասնում են 50—70 սմ բարձրության: Թե արմատի մոտ և թե ցողունները վրա առատորեն զարգանում են բավականին խոշոր տերևներ, վորոնցից յուրաքանչյուրը բաղկացած է յերեք թերթիկից: Ցողունները սովորաբար քիչ են ճյուղավորվում, իսկ նրանց վերի ծայրին լինում են խոշոր գլխիկներ (գնդեր), վորոնք բաղկացած են լինում կարմրավարդագույն բազմաթիվ մանր ծաղիկներից: Ծաղիկները հասունանալուց հետո չեն թափվում, այլ չորանում են ցողունների վրա և գունդը մուգ դարչնագույն է դառնում: Այդ ժամանակ կազմվում են պտուղներ, վորոնք հասունանալով թափվում են ամբողջ ծաղկի հետ միասին: Պտուղները մանր են, սովորաբար պարունակում են յերկու, յերեքից ել յերեք սերմ: Սերմերը մանր են, կարմրագեղնագույն կամ հաճախ մանիշակագույն նրբերանգով, ձվաձև կողքից ցցված քթիկով (այդ բնորոշ ձևերով յերեքնուկի սերմերը

հեշտութեամբ տարբերվում են առվույտի սերմերից, վորոնց, առաջին հայացքից, նշանք բաժանանին նման են)։

Մշակվում են կարմիր յերեքնուկի բազմաթիվ տեսակներ, վորոնք բոլորը կարող են բաժանվել յերկու հիմնական տիպի՝ ուշահաս միահունձ և վաղահաս յերկհունձ։ Կարմիր յերեքնուկի այդ յերկու տիպերը խիստ տարբերվում են իրարից իրենց բերքատվութեամբ և աճման պայմաններով։ Վաղահաս յերեքնուկներն ուշահասներից 15—18 օրով շուտ են ծաղկում։ Նրանք ավելի ցածրահասակ են, ցողունների վրա քիչ տերևներ ունեն, սակայն արմատային տերևները շատ են։ Վաղահաս տեսակներն ավելի պահանջկոտ են խոնավութեան նրկատմամբ և պակաս ձմեռնադիմացկուն են։ Հնձելուց հետո նրանք արագ և ուժեղ վերածում ու տալիս են յերկրորդ հունձը։ Սակայն նրանց բերքատվութիւնը շատ էլ մեծ չէ, համեմայն

դեպս ավելի չէ քան ուշահաս միահունձներինը։

Ուշահաս միահունձ տեսակները, հակառակ վաղահասների, զարգանում են դանդաղ և ուշ են ծաղկում։ Նրանք ավելի բարձրահասակ են, ցողունների վրա ավելի շատ տերևներ են ունենում, քան արմատների մոտ։ Հնձելուց հետո դանդաղ են վերածում, ուստի Ռուստոտսուի պայմաններում սովորաբար չեն հասցնում յերկրորդ քաղը տալ։ Յերեքնուկների ուշահաս տեսակներն ավելի յեն դիմադրում ցրտերին և խոնավութեան խնդրում ավելի քիչ են պահանջկոտ։

Նրանք ավելի բերքատու յեն, քան վաղահաս տեսակները և յերբեմն ուշահաս յերեքնուկը մի հնձով ավելի շատ բերք է տալիս, քան տալիս է վաղահաս յերեքնուկը՝ յերկու հնձով։ Սերմ ևս ուշահաս յերեքնուկներն ավելի յեն տալիս, քան վաղահասները։

Դիվար և ճշտորեն վորոշել թե մինչև

այժմ յերեքսուկի ինչպիսի տեսակներ են մշակվել Անդրկովկասում, վորովհետև սովորաբար սերմերն ստացվում են «յերեքսուկ» անվան տակ, առանց տեսակը նշելու: Ըստ յերևույթին դրանք գերազանցապես յերկուսն՝ տեսակներ են, վորովհետև ստացվել են զլիսավորապես հարավից՝ Ռոստովի պահեստից: Ստորև մենք ցույց կտանք Անդրկովկասի պայմաններում աճելի նպատակահարմար միահունձ տեսակները և գուցե հենց դրանով պիտի բացատրե՞լ այն յերևույթը, վոր մինչև վերջին ժամադրակներս Անդրկովկասի հանրապետություններում յերեքսուկի ցանքերը հաճախ անհաջող են յեղել:

ԿԵՐԱՅԻՆ ԱՐԺԱՆԻՔԸ

Յերեքսուկը հիանալի բերքատու և աննդարար կերարույս է: Ժամանակին հընձելու դեպքում յերեքսուկը տալիս է այնպիսի խոտ, վորն իր աննդարարությամբ աճելի բարձր է ապուլյտի խոտից: Նրա

ցողուններն աճելի փափուկ են և տերևներն այնքան շատ չեն թափվում, ինչպես կորընզանն ու ապուլյտինը: Նրա թերությունն այն է, վոր մի քիչ աճելի վատ է չորանում, քան ապուլյաը. յեթե չորացնելիս անձրև է գալիս, աճելի շատ է փչանում, հաճախ չորացնելիս սեանում է: Այնուամենայնիվ զգուշ և խնամքով չորացնելու դեպքում հիանալի խոտ է ստացվում: Նայած աճման պայմաններին և տեսակին՝ կարմիր յերեքսուկի բերքատվությունը տատանվում է 2-ից մինչև 6 տոննի սահմաններում մեկ հեկտարից, սակայն հայտնի յին մինչև 10 տոնն բերք տալու դեպքեր: Յերեքսուկը մարուր ցանքում մեծ մասամբ մնում է 2—3 տարի, վորից հետո նուշանում, չքանում է, բայց հյուսիսային Ռուսաստանում և Սիբիրում յեղել են դեպքեր, վոր յերեքսուկը մնացել է նույնիսկ մինչև 10 տարի: Վորպես արոտ յերեքսուկը լավ կեր է տալիս, սակայն արածեցնելու վատ է դիմանում, և հաճախ կեն-

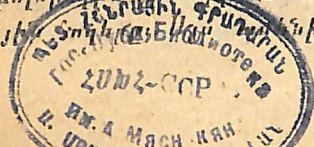
դանինների ուժեղ փորձուցքը և առաջացնում։ Դրա համար ել յերեքնուկի դաշտերը պետք և արածեցնել միայն այն ժամանակ, յերբ դաշտում արդեն յերեքնուկը փշրվում և և վորպես խոտհարք այլևս պիտանի չէ։

ՊԱՆԱՆԱԳ ԿԼԻՄԱՅԻ ՅԵՎ ՀՈՂԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Յերեքնուկը լավ և դիմանում ցրտին և հասունացած վիճակում չի վախենում սառնամանիքներից։ Սակայն նրա յերիտասարդ ծիլերն անձյունն ձմռան սառնամանիքներից հեշտությամբ կարող են ցրտահարվել ուստի, յիժե ձմեռը սակավաձյուն և, յերեքնուկն աշնանից չպետք և ցանել։ Սաստիկ չոգերին յերեքնուկը վատ և դիմանում։ Խոնավության նկատմամբ յերեքնուկը բավականին պահանջկոտ է։ Նա բավականին քանակությամբ խոնավություն և պահանջում և չի կարող հաջող աճել չոր կլիմայում, տեղումների այնպիսի քանակության դեպքում, յերբ առվույտը կարող և լավ աճել։ Սովորաբար յերեքնուկն ար-

հետադարձ վրադարձում չի սիրում և այդպիսի դեպքերում խիստ վարակվում և պարագիտային սնկերով։ Բացի այդ, ջրելու դեպքում յերեքնուկի բերքի ավելացումն այնքան և կայուն չի լինում, ինչպես առվույտինը, ուստի և յերեքնուկի ջրելը տնտեսապես ձեռնտու չէ։ Այդ պատճառներով յերեքնուկի կուլտուրան Հայաստանում կարող և զբաղեցնել միայն բավականին սահմանափակ տեղ, համեմատած առվույտի և կորնզանի հետ։

Հողի նկատմամբ ել յերեքնուկը բավականին պահանջկոտ և և լավ աճում և միայն բուսահողով հարուստ հողերում։ Նրա բերքը խիստ պակաս և լինում չոր և խճոտ հողերում։ Յերեքնուկը հողի չափազանց խոնավություն չի սիրում և ճահճացած տեղերում արագորեն վոչնչանում է։ Յերեքնուկի վրա լավ և ազդում հողի մեջ վորոշ չափով, վոչ չափազանց շատ կեր լինելը։ Նա բոլորովին չի սիրում նույնիսկ թույլ ազդյուններից հետևում է,

վոր Հայաստանում յերեքն էլի մշակման համար ամենահարմար հողերն են Հայաստանի ավելի խոնավ — հյուսիսային շրջանների լեռնասեղանային և անտառային հողերը: Այդպիսի շրջաններն են Ստեփանավանը, Աղբաբան, Դիլիջանը, Ալլահվերդին և նրանց հարևան անտառային շրջանները: Յերեքնուկի մշակումը հնարավոր է նաև Ախտալի շրջանի ավելի խոնավ անտառային մասերում: Այդ շրջաններում յերեքնուկի ցանքերը կարող են հարմարվել միջին լեռնային և բարձր լեռնային գետիների կլիմային: Կարմիր յերեքնուկի մշակման փորձեր են կատարվել Ստեփանավանի շրջանի Լոռու հարթավայրում, վորտից յերեքնուկը լավ բերք է տվել:

ՄՇԱԿԵԼՈՒ ՏԵՆՆԻԿԱՆ

Ինչպես կերախոտերի մեծամասնությունը, այնպես էլ յերեքնուկի համար անհրաժեշտ է խնամքով, խոր աշխատվար: Քանի վոր յերեքնուկը դաշտն յերկար ժամանակ չի

դրադեցնում, սովորաբար 2—3 տարի, ապա նա միանգամայն կարող է ցանվել ցանքաշրջանառություններում: Յերեքնուկի համար լավագույն նախորդներ հանդիսանում են շաքարեղի կուլտուրաները, վորոնք լավ են նախապատրաստում հողը և դաշտն ազատում են մոլախոտերից: Աշնան հերիած հողը գարնանը խնամքով փոցխվում, կամ ավելի քիչ խորությամբ կրկնահերի է արվում: Յերեքնուկի ցանքն ամենից լավ է կատարել գարնանը, իսկ աշնանը կարելի է ցանել միայն այն դեպքում, յերբ ձմեռը բավականաչափ ձյունաշատ է լինում: Յերեքնուկի գարնան ցանքը կարող է կատարվել շատ վաղ, քանի դեռ հողում շատ խոնավություն կա, վորովհետև յերեքնուկի սերմերը և յերիտասարդ ծիլերը շատ խոնավություն են պահանջում: Քանի վոր յերեքնուկի սերմերը շատ մանր են, ապա սերմն ցանվելիք պաշտի մակերեսը պետք է բավականին հարթ լինի: Յերեքնուկի

ցանքի համար պահանջվում է միջին թվով մեկ հեկտարին 20—25 կլգ սերմ: Յերեք-նուկը կարելի չէ կատարել շաղապան, ուսկայն ավելի լավ է շարքացանով ցանել: Քանի վոր յերեքնուկի սերմերը շատ մանր են, ուստի հավասարաչափ ցանելու համար պետք է խառնել փոքր ինչ խոնավ ավազի հետ: Յերեքնուկի սերմերը պետք է ծածկել թեթեւ փոցիւկերով կամ թավալուկներով, այն եւ վոչ խորը: Առաջին տարին յերեքնուկը սովորաբար հունձ չի տալիս, ուստի սովորաբար ցանում են ծածկող բույսի հետ, մեծ մասամբ վորեւ հացարույսի հետ: Պարարտացնելուց յերեքնուկի բերքը խիստ բարձրանում է: Կալիֆոսֆատային պարարտացումը շատ բարենպաստ ազդեցութիւն է ունենում յերեքնուկի վրա: Հայաստանի լեռնային սեահողերում կատարած փորձերը ցույց են տվել, վոր աղոտային պարարտացումը և գոմաղբը նույնպէս ուժեղ չափով բարձրացնում են յերեքնուկի բերքը: Յեթե հողը բավարար չափով կիր չի պարունա-

կում, մի քիչ կլր կամ դաժ ավելացնելը լավ է ազդում յերեքնուկի բերքատուլթյան վրա:

ՅԵՐԵՔՆՈՒԿԻ ԲԵՐՔԱՆՎԱՅՐԸ

Յերեքնուկը պետք է հնձել ծաղկման սկզբին: Յեթե հունձը քիչ է ուշանում—մինչև պտուղների թափվելը, այդ ախարան ել շատ չի ազդում խոտի վորակի վրա: Քանի վոր անհրաժեշտ է յերեքնուկը մեծ խնամքով չորացնել, ուստի պետք է հունձն ախարիսի ժամանակ կատարել, յերբ անձրեւից ավելի քիչ վտանգ կա: Յեւ վորովհետեւ Հայաստանի լեռնային շրջաններում ամրան առաջին կեսը սովորաբար ավելի անձրեւային է լինում, իսկ յերկրորդում ավելի պարզ,—ապա ցանկալի չէ յերեքնուկը շատ վաղ հնձել: Ուստի Հայաստանի համար յերեքնուկի ուշահաս տեսակներն ավելի լավ են, քան վաղահաս տեսակները:

Յերեքնուկը հնարավորութեան չափ պետք է արագ չորացնել: Անտառային շրջ-

Ղաններում, վորտեղ շատ փայտանյութ կա (ձողեր, չոր ճյուղեր և այլն), կարելի չե կիրառել Ռուսաստանում շատ տարածված փայտյա «կախարաններով», այսինքն ձողերից պատրաստած հենարաններում չորացնելու յեղանակը: Այդպիսի հենարանները պատրաստվում են իրար կողքի զրած մի քանի ձողերից, վորոնց վրա կախվում և խուրձը: Այդ ձևով յերեքնուկն արագ և չորանում, տերեւներ քիչ և կորցնում և քիչ և տուժում անձրևներից:

Սերմացու ստանալու համար յերեքնուկը պետք է ցանել ալիւի լայն շարքերով՝ 30—40 սմ: Յանքի նորման սերմացվի համար ալիւի քիչ է, քան կերի համար ցանելու դեպքում—ընդամենը 10—15 կգ: Սերմը պետք է հավաքել այն ժամանակ, յերբ յերեքնուկի գլխիկները դորշանում են և հեշտ են կոտրվում: Սերմը հավաքելու համար յերեքնուկը հնձում և կապում են խրձիկներով, վորից հետո կալսում են: Կալսելու ժամանակ պտուղներն առանձնաց-

վում են չորացած ծաղիկների հետ միասին: Սերմերը մաքրելու համար հարկավոր է՝ կամ պտուղները պարկերի մեջ տրորել, կամ դրել հատուկ յերեքնուկային քերիչներով: Տրակտորով աշխատող քերիչները գործում են արագ և մաքուր, շատ ալիւի քիչ քանակությամբ ջարդված սերմեր են տալիս, քան ձեռքով մաքրելու դեպքում:

Յերեքնուկի սերմ կարելի չե հավաքել վոչ միայն սերմացվի համար մշակած հատուկ ցանքերից, այլև յերեքնուկի այն սովորական դաշտերից, վորոնք արդեն սկսել են ձերանալ:

Յերեքնուկի սերմը կարող է պահվել 2—3 տարի: 3-ից մինչև 6 տարի պահված սերմի ծլունակությունը բարձրացնելու համար ցանելուց առաջ հարկավոր է տրորել փշրած ապակիով, վորպեսզի սերմերի կեղևը չանգաւովի, վորովհետև յերկար պահելուց նա կորցնում է ջուր ծծելու ընդունակությունը: Սերմը պետք է այդ ձևով

տրորել ցանքից անմիջապես առաջ, վորովհետեւ այդ գրութեամբ սերմը պահել չի կարելի:

ՅԵՐԵՔՆՈՒԿԻ ՎՆԱՍՍՏՈՒՆԵՐԸ

Յերեքնուկը բաւական ուժեղ յենթարկվում է զանազան ֆլուստատուների, նրա ամատներում յերեքնուկ բուռն են դնում մի տեսակ մանր վորդեր—նեմատոդներ, վորոնք նեխում են առաջ բերում: Այդպիսի դեպքերում այդ տարածութեան վրա յերեքնուկի ցանքը պիտի դադարեցնել 7—9 տարով, մինչև վոր հողի միջի բոլոր պարագիտները վորջնջանան: Յերեքնուկի սերմերն ուտում են յերկարակնշիթ կոչվող մանր բզեզները: Վերջիններիս դեմ պայքարելու իրական միջոցն է առաջին հունձն ավելի վաղ կատարելը, վորի շնորհիվ վերահող յերեքնուկի սերմերն ավելի շուտ են հասնում: Յերեքնուկ դեպքերում յերեքնուկի խոտն ուտում են թրթուռները, վորտեղ այդ հաճախ է տեղի ունենում, այնտեղ

հարկավոր է դիզի ներքին շերտերում աղ ցանք:

Յերեքնուկ յերեքնուկի արմատներում առաջանում է յերեքնուկային ուռի կոչված հիվանդութեամբ, վորից նրա թփերը թաւամում են: Ռակի դեմ կովելու համար պետք է թփերը ֆորմալինի թույլ լուծույթով սրսկել կամ սերմերը ֆորմալինով ավտահանել: Շատ ուշագիւր պետք է հետեւել, վոր յերեքնուկի սերմերի մեջ կուսկուտա կոչվող պարագիտային բույսի սերմեր չլինեն, վորովհետեւ այդ բույսը փաթաթվում է յերեքնուկի թփերին և նրանից ծծում սննդաբար նյութերը: ԽՍՀՄ-ում գործող կանոնների համաձայն՝ 1 կկ յերեքնուկի սերմերի մեջ 10 հատից ավելի կուսկուտայի սերմ չպետք է լինի, այլապես սերմը կիտտանալի: Ամենից լավ է թույլ չտալ, վոր կուսկուտայով վարակված սերմը ցանվի, քանի վոր յերեքնուկի սերմը նրանից զտելը շատ դժվար է, և միայն հատուկ մեքենաներով կարող է կատարվել:

Միևնույն տեղն յերկար ժամանակ յերեքնուկ ցանկուց նրա բերքը խիստ պակասում եւ Այս յերևույթը կոչվում ե հողի «յերեքնուկահյուծում»։ Այդպիսի դեպքերում հարկավոր ե տվյալ հողամասում յերեքնուկի ցանքը դադարեցնել ավելի յերկար ժամանակով՝ 6-ից մինչև 10 տարի, վորից հետո այդ յերևույթը վերանում ե։

Կարմիր յերեքնուկը թեև Հայաստանում շատ քիչ կարող ե տարածվել, սակայն այն շրջանները, վորտեղ նրա մշակությունը հնարավոր ե, հենց իսկը հանդիսանում են ամենակարևոր անասնապահական շրջանները։ Ուստի վոչ մի դեպքում չի կարելի ասել, թե յերեքնուկը Հայաստանի համար նշանակութուն չունի։ Տեսակների ճիշտ ընտրության դեպքում (զլխավորապես ուշահաս միահունձ), ճիշտ տեխնիկայով մշակելու դեպքում, Հայաստանի անասնապահական շրջաններում կիրի բազա ստեղծելու գործում յերեքնուկը հանդիսանում ե ամենակարեւոր կուլտուրաներից մեկը։

ՅԵՐԵՔՆՈՒԿԻ ԱՅԼ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Շվեդական յերեքնուկը կարմրից տարբերվում ե իր բաց վարդագույն կամ սպիտակ մանրիկ ծաղիկներով և ավելի մանր տերեվիկներով։ Նա նույն կերային նշանակությունն ունի, ինչ կարմիր յերեքնուկը։ Արտի համար սա պիտանի չե, վորովհետև թաքմ վիճակում դառն համ ունի, վորը, չորացնելու դեպքում, վերանում ե։ Շվեդական յերեքնուկը պահանջում ե, վոր հողի մեջ շատ խոնավություն լինի և կարող ե մշակվել թաց ու ճահճացած տեղերում, վորտեղ կարմիր յերեքնուկի մշակումը հնարավոր չե։

Սպիտակ յերեքնուկ.— Մանր բույս ե, հողի վրա փռված յերկար ցողուններով և ունի սպիտակ ծաղիկների մանր գլուխներ, վորոնք կանգնած են յերկար վտանների վրա։ Սպիտակ յերեքնուկը խոտհարքների համար պիտանի չե, վորովհետև հնձելիս նրա պառկած ցողունները դերանդու բերանը չեն ընկնում։ Վորպես արոտային բույս սպի-

տակ յերեքնուկն ունի հիանալի վորակ,
բարձր սննդարարություն, արագ վերա-
ճելու ընդունակություն և լավ և դիմանում
անասունների վտաքերի տակ տրորվելուն:
Սպիտակ յերեքնուկի ծաղիկներից մեղու-
ները հեշտությամբ կարող են վերցնել նը-
բանց մեջ յիդած առատ մեղրը, մինչդեռ
կարմիր յերեքնուկի ծաղիկներն ավելի յի-
կար խոզովակներ ունեն և կարող են մատ-
չելի լինել միայն կովկասյան մեղուների
մի քանի տեսակներին. զրա համար ել
սպիտակ յերեքնուկը ցանկում և նաև մեղ-
վաբուծական տնտեսություններում վորպես
մեղրատու բույս:

Մեր հիշատակած բոլոր յերեքնուկները
բավական առատ աճում են Հայաստանի լեռ-
նային մարգագետիններում և նրանց սեր-
մերի հավաքելը խոշոր չափով կարող և
օժանդակել կերախոտերի տեղական սերմ-
ֆոնդ ստեղծելու գործին:

Առայժմ չմշակվող յերեքնուկի տեսակ-
ներից պետք և նշել վարդագույն յերեք-

նուկը, վորը Հայաստանի լեռնային մար-
գագետիններում և արոտներում շատ ավելի
առատ և բուսնում, քան մյուս տեսակները:
Տեսքով նա նմանվում և սպիտակ յերեք-
նուկին, սակայն նրա զիլիկներն ավելի
խոշոր են, հասունանալուց հետո սպիտակ
ծաղիկները կարմրում են:

Այդ յերեքնուկի ցողունները չեն փռվում
սպիտակ յերեքնուկի պես, այլ կանգնում
են ուղիղ, ինչպես կարմիր յերեքնուկինը:
Վարդագույն յերեքնուկը Հայաստանի լեռ-
նային մարգագետինների խոտհարքների
կարծիքը բաղկացուցիչ մասն և կազմում,
իսկ արոտներում նա հիանալի դիմանում
և արածեցմանը և տրորվելուն: Քիմիական
անալիզները ցույց են տվել, վոր նա շատ
բարձր սննդարարություն ունի:

Այս բոլոր հատկանիշներն ստիպում են
ընդունել, վոր շատ ցանկալի յի սկսել
վարդագույն յերեքնուկի մշակությունը,
ուստի շատ ցանկալի յի նաև ամենուրեք

կազմակերպել նրա սերմերի հաղաքը՝ տրնա-
տեսութիւններում փոքր փորձնական ցան-
քեր կատարել, վորպեսզի կարելի լինի ճիշ-
գրբիտ կերպով ուսումնասիրել նրա բերքա-
տվութիւնը, սննդարարութիւնը և այլ
հատկութիւնները:

Պատ. խմբագիր՝ Ս. Իսահակյան

Վոճարան՝ Հ. Հարությունյան

Սրբագրիչ՝ Խ. Այվազյան

Գլավիտի լիազոր № Գ-78

Իրատ. № 201 պատվեր № 183 տիրաժ 3000

Հանձնվել է արտադրության 1935 թ. մարտի 19-ին
Ստորագրված է տպագրելու 1935 թ. ապրիլի 2-ին

Գյուղերատի տպարան, Յերևան, Նալբանդյան 50

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0295451

Գինը 10 կապ.

18570

189

Проф. Н. А. ТРОИЦКИЙ
К Л Е В Е Р

Сельхозгиз

1935

Эривань